



## Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

18. aprill 2024\*

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi kodanik, kes elab liikmesriigis – ELTL artiklid 20 ja 22 – Õigus hääletada ja kandideerida elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel – ELL artikkel 50 – Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping – Liikmesriigi liidust väljaastumise tagajärjed – Elukohaliikmesriigis valijate nimekirjast kustutamine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 39 – Otsuse (EL) 2020/135 kehtivus

Kohtuasjas C-716/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel tribunal judiciaire d'Auchi (Auchi esimese astme kohus, Prantsusmaa) 15. novembri 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. novembril 2022, menetluses

**EP**

*versus*

**Préfet du Gers,**

**Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE),**

menetluses osales:

**Commune de Thoux**, esindaja: maire de Thoux (Thoux' meer),

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president N. Piçarra, kohtunikud N. Jääskinen (ettekandja) ja M. Gavalec,

kohtujurist: A. M. Collins,

kohtusekretär: ametnik N. Mundhenke,

arvestades kirjalikku menetlust ja 16. novembri 2023. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– EP, esindajad: *avocats* J.-N. Caubet-Hilloutou ja J. Fouchet,

\* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

- Prantsuse valitsus, esindajad: B. Fodda, J. Illouz, E. Leclerc ja S. Royon,
- Rumeenia valitsus, esindajad: E. Gane, O.-C. Ichim ja A. Wellman,
- Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: M. Bauer, J. Ciantar ja R. Meyer,
- Euroopa Komisjon, esindajad: H. Krämer, E. Montaguti ja A. Spina,

arvestades pärast kohtujuristi äraakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

### otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta otsuse (EL) 2020/135 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu sõlmimise kohta (ELT 2020, L 29, lk 1) kehtivust ning seda, kuidas tõlgendada kõnealust otsust, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingut (ELT 2020, L 29, lk 7), mis võeti vastu 17. oktoobril 2019 ja mis jõustus 1. veebruaril 2020 (edaspidi „väljaastumisleping“), ELL artikli 6 lõiget 3, nõukogu 20. septembri 1976. aasta otsusele 76/787/ESTÜ, EMÜ, Euratom (EÜT 1976, L 278, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 278) (muudetud nõukogu 25. juuni 2002. aasta ja 23. septembri 2002. aasta otsusega 2002/772/EÜ, Euratom (EÜT 2002, L 283, lk 1; ELT eriväljaanne 01/04, lk 283)) lisatud Euroopa Parlamendi liikmete valimist otsesest ja üldistel valimistel käsitleva akti (edaspidi „valimisakt“) artiklit 1, Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikleid 1, 7, 11, 21, 39, 41 ja 52 ning 12. septembri 2006. aasta kohtuotsust Hispaania *vs.* Ühendkuningriik (C-145/04, EU:C:2006:543) ja 9. juuni 2022. aasta kohtuotsust Préfet du Gers ja Institut national de la statistique et des études économiques (C-673/20; edaspidi „kohtuotsus Préfet du Gers I“, EU:C:2022:449).
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille pooled on ühelt poolt Ühendkuningriigi kodanik EP, kes elab Prantsusmaal alates 1984. aastast, ning teiselt poolt préfet du Gers (Gersi prefekt, Prantsusmaa) ja Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE, riiklik statistika ja majandusuuringute instituut, Prantsusmaa) ning mis puudutab EP kustutamist Prantsusmaal valijate nimekirjadest ja keeldumist kanda ta uuesti vastavasse täiendavasse valijate nimekirja.

## Õiguslik raamistik

### *Liidu õigus*

#### *EL leping ja EL toimimise leping*

- 3 ELL artikli 6 lõige 3 on sõnastatud järgmiselt:

„[4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud] Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga (edaspidi „EIÕK“) tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted.“

- 4 ELL artiklis 9 on sätestatud:

„[...] Iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.“

- 5 ELL artiklis 50 on ette nähtud:

„1. Iga liikmesriik võib kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega otsustada [Euroopa L]iidust välja astumise.

2. Liikmesriik, kes otsustab välja astuda, teatab oma kavatsusest Euroopa Ülemkogule. Euroopa Ülemkogult saadud suuniste kohaselt räägib liit selle riigiga läbi ja sõlmib lepingu, milles sätestatakse riigi väljaastumise kord, võttes arvesse tema ja liidu tulevaste suhete raamistikku. Asjaomase lepingu üle peetakse läbirääkimisi [ELTL] artikli 218 lõike 3 kohaselt. Selle sõlmib [Euroopa Liidu N]õukogu, tehes otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.

3. Aluslepingute kohaldamine asjaomase liikmesriigi suhtes lõpeb väljaastumislepingu jõustumise kuupäeval või lepingu puudumisel kahe aasta möödumisel lõikes 2 osutatud teatest, kui Euroopa Ülemkogu kokkuleppel asjaomase liikmesriigiga ei otsusta ühehäälselt seda tähtaega pikendada.

[...]“.

- 6 ELTL artikli 18 esimeses lõigus on sätestatud:

„Ilma et see piiraks aluslepingutes sisalduvate erisätete kohaldamist, on aluslepingutes käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.“

- 7 ELTL artiklis 20 on ette nähtud:

„1. Käesolevaga kehtestatakse liidu kodakondsus. Iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.

2. Liidu kodanikel on asutamislepingutes sätestatud õigused ja kohustused. Neil on muu hulgas:

[...]

b) õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja elukohajärgse liikmesriigi kohaliku omavalitsuse valimistel selle riigi kodanikega võrdsetel tingimustel;

[...]“.

8 ELTL artiklis 22 on ette nähtud:

„1. Igal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, on selles liikmesriigis kohalikel valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel. [...]

2. [...] [I]gal liidu kodanikul, kes elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, [on] selles liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel õigus valida ja olla valitud samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel. [...]“.

### *Harta*

9 Harta artikli 39 „Õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel“ lõikes 1 on sätestatud:

„Igal liidu kodanikul on Euroopa Parlamendi valimistel õigus hääletada ja kandideerida selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.“

### *Väljaastumisleping*

10 Väljaastumisleping kiideti liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse (Euratom) nimel heaks otsusega 2020/135.

11 Lepingu esimene osa „Ühissätted“ sisaldab artikleid 1–8. Lepingu artikli 2 punktides c–e on sätestatud:

„Käesolevas lepingus on kasutatud järgmisi mõisteid:

[...]

c) „liidu kodanik“ – iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus;

[...]

e) „üleminekuperiood“ – artiklis 126 sätestatud ajavahemik“.

12 Väljaastumislepingu teine osa „Kodanike õigused“ koosneb artiklitest 9–39. Lepingu artikli 9 punktides c ja d on sätestatud:

„Käesolevas osas ja ilma et see piiraks III jaotise kohaldamist, kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

c) „vastuvõttev riik“ –

- i) liidu kodanike ja nende pereliikmete jaoks Ühendkuningriik, juhul kui nad kasutavad seal kooskõlas liidu õigusega oma elamisõigust enne üleminekuperioodi lõppu ja jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;
    - ii) Ühendkuningriigi kodanike ja nende pereliikmete jaoks see liikmesriik, kus nad kasutavad kooskõlas liidu õigusega oma elamisõigust enne üleminekuperioodi lõppu ja kuhu nad jäävad elama ka üleminekuperioodi möödudes;
  - d) „töökohariik“ –
    - i) liidu kodanike jaoks Ühendkuningriik, kui nad tegelevad seal piirialatöötajadena majandustegevusega enne üleminekuperioodi lõppu ja kui nad jätkavad sellega ka pärast üleminekuperioodi;
    - ii) Ühendkuningriigi kodanike jaoks see liikmesriik, kus nad tegelevad piirialatöötajadena majandustegevusega enne üleminekuperioodi lõppu ja kus nad jätkavad sellega ka pärast üleminekuperioodi“.
- 13 Lepingu artiklis 10 „Isikuline kohaldamisala“ on ette nähtud:
- „1. Ilma et see piiraks III jaotise kohaldamist, kohaldatakse käesolevat osa järgmiste isikute suhtes:
- a) liidu kodanikud, kes kooskõlas liidu õigusega elavad Ühendkuningriigis enne üleminekuperioodi lõppu ja kes jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;
  - b) Ühendkuningriigi kodanikud, kes kooskõlas liidu õigusega elavad liikmesriigis enne üleminekuperioodi lõppu ja kes jäävad sinna elama ka üleminekuperioodi möödudes;
- [...]“.
- 14 Väljaastumislepingu artiklis 12 „Mittediskrimineerimine“ on sätestatud:
- „Käesoleva osa kohaldamisala piires ja ilma et see piiraks selles esitatud mis tahes erisätete kohaldamist, on vastuvõtvast riigis ja töökohariigis keelatud käesoleva lepingu artiklis 10 osutatud isikute igasugune diskrimineerimine nende kodakondsuse alusel [ELTL] artikli 18 esimese lõigu tähenduses.“
- 15 Lepingu artiklid 13–39 sisaldavad sätteid, mis täpsustavad lepingu teises osas nimetatud isikute õiguste sisu.
- 16 Sama lepingu artiklis 126 „Üleminekuperiood“ on sätestatud:
- „Ülemineku- või rakendusperiood algab käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval ja lõpeb 31. detsembril 2020.“
- 17 Väljaastumislepingu artiklis 127 „Ülemineku kohaldamisala“ on ette nähtud:
- „1. Üleminekuperioodil kohaldatakse liidu õigust Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.

Samas ei kohaldata üleminekuperioodil Ühendkuningriigi suhtes ega Ühendkuningriigis aluslepingute ning liidu institutsioonide, organite ja asutuste vastuvõetud aktide järgmisi sätteid:

[...]

b) [ELL] artikli 11 lõige 4, [ELTL] artikli 20 lõike 2 punkt b, artikkel 22 ja artikli 24 esimene lõik ning [harta] artiklid 39 ja 40 ning nende sätete alusel vastu võetud aktid.

[...]

6. Iga viidet liikmesriikidele lõike 1 alusel kohaldatavas liidu õiguses, nagu seda rakendatakse ja kohaldatakse ka liikmesriikides, mõistetakse üleminekuperioodil selliselt, et see hõlmab Ühendkuningriiki, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.“

18 Lepingu artikli 185 kohaselt jõustus see leping 1. veebruaril 2020. Lisaks nähtub selle artikli neljandast lõigust, et lepingu teist osa kohaldatakse alates üleminekuperioodi lõpust.

### *Valimisakt*

19 Valimisakti artiklis 1 on ette nähtud:

„1. Igas liikmesriigis valitakse Euroopa Parlamendi liikmed võrdelise esindatuse põhjal, kasutades nimekirjasüsteemi või üksiku ülekantava hääle võtet.

2. Liikmesriigid võivad lubada hääletada eelisnimekirjasüsteemi põhjal korras, mille nad kehtestavad.

3. Valimised on otsesed, üldised ja vabad ning hääletamine on salajane.“

20 Vastavalt selle akti artikli 7 esimesele lõigule reguleeritakse valimismenetlust igas liikmesriigis riigisiseste õigusnormidega, kui selle muudest sätetest ei tulene teisiti.

### *Prantsuse õigus*

21 7. juuli 1977. aasta seaduse nr 77-729 Euroopa Parlamenti esindajate valimise kohta (*JORF*, 8.7.1977, lk 3579), mida on muudetud 25. juuni 2018. aasta seadusega nr 2018-509 (*JORF*, 26.6.2018, tekst nr 1) (edaspidi „seadus nr 77-729“), artiklis 2 on ette nähtud:

„Euroopa Parlamenti esindajate valimist, mis on ette nähtud 30. juuni 1977. aasta seaduse nr 77-680[, millega antakse luba kiita heaks Euroopa Ühenduste Nõukogu 20. septembri 1976. aasta otsusele lisatud sätteid, mis käsitlevad esindajate valimist Euroopa Parlamenti (*JORF*, 1.7.1977, lk 3479),] alusel kohaldatavas [valimisaktis], reguleerib valimisseadustiku I raamatu I jaotis ja järgmiste peatükkide sätteid. Sama seadustiku artikli L. 118-2 esimeses lõigus ette nähtud kahekuulist tähtaega pikendatakse nelja kuuni.

Teises Euroopa Liidu riigis elavad Prantsuse valijad ei osale Prantsusmaal ega käesoleva seaduse artiklis 23 ette nähtud tingimustel korraldatud valimistel, kui neil on lubatud kasutada oma hääletamisõigust oma elukohariigi esindajate valimisel Euroopa Parlamenti.“

22 Seaduse nr 77-729 artiklis 2-1 on sätestatud:

„Euroopa Liidu mõne teise liikmesriigi kui Prantsuse kodanikud, kes elavad Prantsusmaa territooriumil, võivad osaleda Prantsuse esindajate valimistel Euroopa Parlamenti Prantsuse valijatega samadel tingimustel, kui käesolevas seaduses nende suhtes ette nähtud spetsiifilisest korrast ei tulene teisiti.

Esimeses lõigus nimetatud isikuid käsitatakse Prantsusmaal elavate isikutena, kui nende tegelik elukoht on Prantsusmaal või kui nad elavad pidevalt Prantsusmaal.“

23 Seaduse nr 77-729 artiklis 2-2 on sätestatud:

„Hääletamisõiguse kasutamiseks kantakse artiklis 2-1 osutatud isikud nende taotlusel täiendavasse valijate nimekirja. Nad võivad taotleda enda nimekirja kandmist, kui neil on päritoluriigis valimisõigus ja kui nad vastavad muudele kui Prantsuse kodakondsusega seotud õiguslikele tingimustele, et olla valijad ja olla kantud valijate nimekirja Prantsusmaal.“

24 Valimisseadustiku (code électoral), mida on muudetud 1. augusti 2016. aasta seadusega nr 2016-1048, millega uuendatakse valijate nimekirja kandmise korda (loi n° 2016-1048, du 1<sup>er</sup> août 2016, rénovant les modalités d’inscription sur les listes électorales; *JORF*, 2.8.2016, tekst nr 3), artikli L 16 lõike III punkti 2° kohaselt on INSEE-l pädevus kustutada ühtsest valimisregistrist surnud valijad ja hääletamisõiguse kaotanud valijad.

### **Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused**

25 Ühendkuningriigi kodanik EP elab alates 1984. aastast Prantsusmaal ja on abielus Prantsuse kodanikuga. Ta ei ole taotlenud ega saanud Prantsuse kodakondsust.

26 Pärast väljaastumislepingu jõustumist 1. veebruaril 2020 kustutati EP Prantsusmaal alates sellest kuupäevast valijate nimekirjadest. Seetõttu ei antud talle luba osaleda 15. märtsil 2020 Prantsusmaal toimunud kohalikel valimistel.

27 EP esitas 6. oktoobril 2020 taotluse kanda ta uuesti täiendavasse valijate nimekirja, mis hõlmab neid liidu kodanikke, kellel ei ole Prantsuse kodakondsust.

28 Thoux' (Prantsusmaa) meer jättis 7. oktoobri 2020. aasta otsusega taotluse rahuldamata.

29 Selle otsuse vaidlustamiseks pöördus EP 9. novembril 2020 tribunal judiciaire d'Auchi (Auchi esimese astme kohus, Prantsusmaa) poole, kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. See kohus esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, mis käsitleb Ühendkuningriigi kodanike õigust hääletada ja kandideerida Prantsusmaal korraldatud kohalikel ja Euroopa Parlamendi valimistel ning millele Euroopa Kohus vastas 9. juuni 2022. aasta kohtuotsusega Préfet du Gers I (C-673/20, EU:C:2022:449).

30 Pärast seda kohtuotsust palus EP eelotsusetaotluse esitanud kohtul esitada Euroopa Kohtule uuesti eelotsusetaotluse, et viimane võtaks seisukoha väljaastumislepingu kehtivuse küsimuses konkreetselt Euroopa Parlamendi valimiste kontekstis.

- 31 EP möönab, et 9. juuni 2022. aasta kohtuotsusest *Préfet du Gers I (C-673/20, EU:C:2022:449)* tuleneb, et Ühendkuningriigi kodanikud on kaotanud Euroopa kodakondsuse ning õiguse hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.
- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus väidab EP, et Euroopa Kohus ei ole veel teinud otsust küsimuses, mis puudutab Ühendkuningriigi kodanike õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis, ning et selles kontekstis tuleb arvesse võtta EIK 18. veebruari 1999. aasta otsust *Matthews vs. Ühendkuningriik (CE:ECHR:1999:0218JUD002483394)* ja 12. septembri 2006. aasta otsust *Hispaania vs. Ühendkuningriik (C-145/04, EU:C:2006:543)*.
- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul nähtub nendest kohtuotsustest, et isikut, kellel on liidu territooriumil püsiv elukoht, võib pidada kuuluvaks „seadusandlikku kehandisse“, käesoleval juhul Euroopa omasse. Selles kontekstis peaksid meetmed, mida riigid võivad hääletamisõiguse piiramiseks võtta, olema proportsionaalsed taotletava eesmärgiga, kahjustamata selle õiguse olemust ja jätmata seda ilma selle tõhususest. Väljaastumislepingu sätete kohaldamine käesoleva juhtumi suhtes riivaks aga ebaproportsionaalselt EP põhiõigust hääletada.
- 34 Neil asjaoludel otsustas tribunal judiciaire d’Auch (Auchi esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas otsus [2020/135] on osaliselt kehtetu niivõrd, kuivõrd [väljaastumisleping] rikub [harta] artikleid 1, 7, 11, 21, 39 ja 41, [ELL] artikli 6 [lõiget 3] ning harta artiklis 52 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtet, sest see ei sisalda sätet, mis võimaldaks säilitada õiguse hääletada Euroopa Parlamendi valimistel nende Ühendkuningriigi kodanike jaoks, kes on kasutanud oma õigust vabalt liikuda ja asuda vabalt elama teise liikmesriigi territooriumile, olenemata sellest, kas topeltkodakondsus on lubatud või mitte, eriti mis puutub neisse Ühendkuningriigi kodanikesse, kes on elanud teise liikmesriigi territooriumil üle 15 aasta ja kelle suhtes kohaldatakse [Ühendkuningriigi] *15 year rule*’i, mis muudab igasugusest õigusest hääletada ilmajätmise veelgi rängemaks isikute jaoks, kellel ei ole olnud õigust hääletada liidu kodakondsuse kaotamise vastu, ja ka nende jaoks, kes on andnud Ühendkuningriigile ustavusvande?
2. Kas otsust [2020/135], [väljaastumislepingut], [valimisakti] artiklit 1, [12. septembri 2006. aasta kohtuotsust *Hispaania vs. Ühendkuningriik (C-145/04, EU:C:2006:543)*], [harta] artikleid 1, 7, 11, 21, 39 ja 41, [ELL] artikli 6 [lõiget 3] ja [9. juuni 2022. aasta kohtuotsust *Préfet du Gers I (C-673/20, EU:C:2022:449)*] tuleb tõlgendada nii, et need võtavad õiguse hääletada ja kandideerida liikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel nii endistelt liidu kodanikelt, kes on kasutanud õigust vabalt liikuda ja asuda vabalt elama liidu territooriumil, kui täpsemalt ka endistelt liidu kodanikelt, kellel ei ole enam mitte mingit õigust hääletada, sest nad on elanud oma era- ja perekonnaelu liidu territooriumil rohkem kui 15 aastat ega ole saanud hääletada oma liikmesriigi Euroopa Liidust väljaastumise vastu, mille tagajärjel nad kaotasid liidu kodakondsuse?“



## Eelotsuse küsimuste analüüs

### *Teine küsimus*

- 35 Teise küsimusega, mida tuleb analüüsida esimesena, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas väljaastumislepingut koostoimes hartaga tuleb tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam õigust hääletada ega kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 36 Kõigepealt tuleb täpsustada, et käesoleval juhul ei ole EP-I ühegi liikmesriigi kodakondsust ja seega ei ole ta liidu kodanik ei ELL artikli 9 ega väljaastumislepingu artikli 2 punkti c tähenduses. Seevastu kasutas ta oma õigust elada liikmesriigis enne, kui lõppes üleminekuperiood, mis vastavalt selle lepingu artikli 2 punktile e koostoimes artikliga 126 kestis 1. veebruarist kuni 31. detsembrini 2020.
- 37 Euroopa Kohus leidis juba oma 9. juuni 2022. aasta kohtuotsuse Préfet du Gers I (C-673/20, EU:C:2022:449) punktis 83, et ELL artikleid 9 ja 50 ning ELTL artikleid 20–22 tuleb koostoimes väljaastumislepinguga tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes kasutasid enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam liidu kodaniku staatust ega konkreetselt ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning seda samuti siis, kui neil ei ole nende kodakondsusriigi õiguse alusel õigust hääletada kodakondsusriigis korraldatavatel valimistel.
- 38 Seega tuleb kindlaks teha, kas see tõlgendus kehtib ka selliste Ühendkuningriigi kodanike nagu EP õiguse suhtes hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 39 Sellega seoses tuleb esimesena märkida, et vastavalt ELL artiklile 9 ja ELTL artiklile 20 nõuab liidu kodakondsus mõne liikmesriigi kodakondsuse omamist (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punktid 46–48).
- 40 ELTL artikli 20 lõike 2 ning artiklite 21 ja 22 kohaselt kaasneb liidu kodaniku staatusega rida õigusi, mis väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on liikmesriikide kodanike põhistaatus (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punktid 49 ja 50 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 41 Liidu kodanikel, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, on muu hulgas ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 lõike 2 alusel õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis. Seda õigust on samuti tunnustatud harta artiklis 39. Samas ei näe ükski neist sätetest seda õigust ette kolmandate riikide kodanikele.
- 42 Ent nagu Euroopa Kohus on juba leidnud, ei võimalda asjaolu, et isik kasutas ajal, kui tema kodakondsusriik oli liikmesriik, oma õigust vabalt liikuda ja elada teise liikmesriigi territooriumil, säilitada liidu kodaniku staatust ja kõiki EL toimimise lepingu alusel sellega kaasnevaid õigusi siis, kui tal ei ole pärast oma päritoluriigi liidust väljaastumist enam liikmesriigi kodakondsust (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 52).

- 43 Kuna liidu aluslepingud ei olnud ELL artikli 50 lõike 3 kohaselt enam Ühendkuningriigi suhtes kohaldatavad väljaastumislepingu jõustumise kuupäeval, st 1. veebruaril 2020, kaotasid selle riigi kodanikud alates sellest kuupäevast liidu kodaniku staatuse. Järelikult ei ole neil enam ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 alusel õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punktid 55 ja 58) ega õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel selles liikmesriigis.
- 44 Võttes arvesse eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusi, tuleb esiteks täpsustada, et seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et sellisel Ühendkuningriigi kodanikul nagu EP puudub Ühendkuningriigis hääletamisõigus vastavalt selle riigi õigusnormile, mille kohaselt ei ole Ühendkuningriigi kodanikul, kes on üle 15 aasta elanud välismaal, enam õigust selles riigis valimistel osaleda.
- 45 Selle õigusnormi puhul on tegemist valimisõigust puudutava valikuga, mille on teinud endine liikmesriik, kes on praegune kolmas riik. Lisaks on see, et kõnealuse riigi kodanikud on kaotanud liidu kodaniku staatuse ja seega õiguse hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel nende elukohaliikmesriigis, ainult selle suveräänse otsuse automaatne tagajärg, millega Ühendkuningriik otsustas liidust ELL artikli 50 lõike 1 alusel välja astuda ja seega kolmandaks riigiks muutuda. Seetõttu ei ole liikmesriikide pädevad asutused ega nende kohtud kohustatud proportsionaalsuse põhimõttest lähtuvalt individuaalselt analüüsima liidu kodaniku staatuse kaotamise tagajärgi asjaomasele isikule (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punktid 59–62).
- 46 Teiseks kinnitab valimisakti artikli 1 lõige 1 koostoimes selle akti artikliga 7, et Euroopa Parlamendi liikmed valitakse artiklis 1 sätestatud korras. Sellisel Ühendkuningriigi kodanikul nagu EP ei saa seega pärast selle riigi liidust väljaastumist olla õigust hääletada oma elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel valimisakti artikli 1 alusel.
- 47 Teisena tuleb märkida, et sarnaselt õigusega hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel, mida käsitleti kohtuasjas, milles tehti 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I (C-673/20, EU:C:2022:449), ei sisalda väljaastumisleping ühtegi sätet, mis annaks Ühendkuningriigi kodanikele, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid kooskõlas liidu õigusega oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õiguse hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 48 Järelikult ei olnud liikmesriikidel alates 1. veebruarist 2020 enam kohustust võrdsustada Ühendkuningriigi kodanikke ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artiklite 39 ja 40 kohaldamisel liikmesriigi kodanikega ega seega anda nende territooriumil elavatele Ühendkuningriigi kodanikele Euroopa Parlamendi valimistel ja kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust, mis nende sätete kohaselt on isikutel, kellel mõne liikmesriigi kodanikuna on liidu kodaniku staatus (9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 71).
- 49 Väljaastumislepingu sellist tõlgendust ei sea kahtluse alla ei liidu esmase õiguse mitmesugused sätted ega kohtupraktika, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on maininud.
- 50 Sellega seoses tuleb kõigepealt täpsustada, et kuigi EIÕKga tunnustatud põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted, nagu kinnitab ELL artikli 6 lõige 3, ning kuigi harta artikli 52 lõikes 3 on sätestatud, et hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad EIÕKga tagatud

- õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud, ei kujuta viimane endast formaalselt liidu õiguskorda integreeritud õigusinstrumenti seni, kuni liit ei ole konventsiooniga ametlikult ühinenud (16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Facebook Ireland ja Schrems, C-311/18, EU:C:2020:559, punkt 98 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 51 Neil asjaoludel on Euroopa Kohus otsustanud, et liidu õiguse tõlgendamisel ning liidu õigusaktide kehtivuse hindamisel tuleb lähtuda hartaga tagatud põhiõigustest (16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Facebook Ireland ja Schrems, C-311/18, EU:C:2020:559, punkt 99 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 52 Seda täpsustust arvestades väärrib esiteks seoses harta artikliga 21, milles on sätestatud diskrimineerimiskeelu põhimõte, mis on ette nähtud ka ELTL artikli 18 esimeses lõigus, meeldetuletamist, et väljaastumislepingu artiklis 12 ette nähtud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld ELTL artikli 18 esimese lõigu tähenduses, mis kehtib selle lepingu artiklis 10 nimetatud isikute suhtes vastuvõtvast liikmesriigis (lepingu artikli 9 punkti c tähenduses) ja töökohariigis (lepingu artikli 9 punkti d tähenduses), puudutab väljaastumislepingu artikli 12 sõnastuse kohaselt selle lepingu teist osa (9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 76).
- 53 Tuleb aga tõdeda, et sarnaselt väljaastumislepingu artikli 10 punktis b sätestatud Ühendkuningriigi kodanike õigusega hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel ei kuulu nende kodanike õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel selle lepingu teise osa kohaldamisalasse.
- 54 Seega ei saa selline Ühendkuningriigi kodanik nagu EP, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutas kooskõlas liidu õigusega oma õigust elada mõnes liikmesriigis ja kes jätkab seejärel seal elamist, edukalt tugineda käesoleva kohtuotsuse punktis 52 mainitud diskrimineerimiskeelule või harta artiklile 21, et nõuda oma elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel hääletamise ja kandideerimise õigust, millest ta on ilma jäetud pärast Ühendkuningriigi suveräänset otsust liidust välja astuda (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 77).
- 55 Lisaks tuleb veel täpsustada, et ELTL artikli 18 esimene lõik ei ole mõeldud kohaldamiseks olukorras, kus liikmesriikide kodanikke ja kolmandate riikide kodanikke võib erinevalt kohelda (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 56 Mis puudutab teiseks harta artiklit 39, siis tuleb märkida, et see artikkel kuulub nende liidu õigusnormide hulka, mis ei ole Ühendkuningriigi kodanike suhtes kohaldatavad ei üleminekuperioodil ega ka pärast selle möödumist (vt selle kohta 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punktid 70 ja 75). Seega ei saa need kodanikud nõuda õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis, tuginedes väljaastumislepingu tõlgendusele, mis lähtub harta artiklist 39.
- 57 Mis puudutab kolmandaks harta artikleid 1, 7, 11 ja 41, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on maininud, siis piisab, kui tõdeda, et selline Ühendkuningriigi kodanik nagu EP ei saa ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 lõiget 2, harta artiklit 39 ning väljaastumislepingu sätete sõnastust eiramata ka nõuda õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis, tuginedes kõnealuse lepingu tõlgendusele, mis lähtub artiklitest 1, 7, 11 ja 41.

- 58 Neljandaks ja viimaseks tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud 12. septembri 2006. aasta kohtuotsuse Hispaania *vs.* Ühendkuningriik (C-145/04, EU:C:2006:543) kohta märkida, et sellest kohtuotsusest tulenev kohtupraktika ei ole ülekantav niisugusele olukorrale, nagu on kõne all põhikohtuasjas.
- 59 Selle kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasjas küsiti Euroopa Kohtult nimelt, kas liikmesriik võis asjaolude asetleidmise ajal kehtinud ühenduse õigust arvestades anda õiguse hääletada Euroopa Parlamendi valimistel isikutele, kes ei olnud liidu kodanikud, kuid elasid liidu territooriumil.
- 60 Selles kontekstis leidis Euroopa Kohus sama kohtuotsuse punktis 78, et „kehtiva ühenduse õiguse kohaselt kuulub Euroopa Parlamendi valimistel hääletamis- ja kandideerimisõigust omavate isikute määramine liikmesriikide pädevusse, kes peavad seejuures arvestama ühenduse õigusega, ning et EÜ artiklid 189, 190, 17 ja 19 ei keela liikmesriigil anda hääletamis- ja kandideerimisõigust isikutele, kelle kohta on leitud, et neil on selle riigiga tihe side, kuid kes ei ole tema enda kodanikud või tema territooriumil elavad liidu kodanikud“.
- 61 Erinevalt kohtuasjast, milles tehti 12. septembri 2006. aasta kohtuotsus Hispaania *vs.* Ühendkuningriik (C-145/04, EU:C:2006:543), ei puuduta käesolev kohtuasi küsimust, kas liikmesriigid võivad anda õiguse hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel isikutele, kes ei ole liidu kodanikud, vaid seda, kas need liikmesriigid on kohustatud andma sellise õiguse isikutele, kes ei ole enam liidu kodanikud, st nende territooriumil elavatele Ühendkuningriigi kodanikele pärast selle riigi väljaastumist liidust 1. veebruaril 2020.
- 62 Eespool toodud põhjendusi silmas pidades tuleb teisele küsimusele vastata, et väljaastumislepingut koostoides hartaga tuleb tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam õigust hääletada ega kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.

### *Esimene küsimus*

- 63 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELL artikli 6 lõiget 3, harta artikleid 1, 7, 11, 21, 39 ja 41 ning proportsionaalsuse põhimõtet arvestades on otsus 2020/135 kehtetu, kuna väljaastumisleping ei anna Ühendkuningriigi kodanikele, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 64 Mis puudutab sellega seoses esiteks otsuse 2020/135 kehtivuse analüüsimist ELL artikli 6 lõike 3 ning harta artiklite 1, 7, 11, 21, 39 ja 41 alusel, siis on käesoleva kohtuotsuse punktides 50–57 märgitud, et Ühendkuningriigi kodanik, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutas kooskõlas liidu õigusega oma õigust elada liikmesriigis ja jätkab seejärel seal elamist, ei saa väljaastumislepingu ja harta nende artiklite alusel nõuda õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 65 Neil asjaoludel ei saa otsust 2020/135 pidada harta nende artiklitega vastuolus olevaks osas, milles selle otsusega heaks kiidetud väljaastumisleping ei anna kõnealuse endise liikmesriigi ja praeguse kolmanda riigi kodanikele, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid oma õigust elada mõnes liikmesriigis, õigust hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.

- 66 Mis puudutab teiseks otsuse 2020/135 kehtivuse hindamist proportsionaalsuse põhimõtte seisukohast, siis tuleb rõhutada, et ükski Euroopa Kohtu toimikus sisalduv dokument ei võimalda asuda seisukohale, et liit kui väljaastumislepingu pool oleks ületanud välissuhete korraldamisel oma kaalutusõiguse piire, kui ta ei nõudnud, et selles lepingus nähtaks Ühendkuningriigi kodanikele, kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma õigust elada mõnes liikmesriigis, ette õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.
- 67 Liidu institutsioonidel on välissuhete korraldamisel laiaulatuslik poliitiline otsustusõigus. Need institutsioonid võivad selles valdkonnas oma eesõigusi teostades sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, mis põhinevad muu hulgas vastastikkuse ja vastastikuste eeliste põhimõttel (9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 99 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 68 Seega ei ole nad kohustatud andma ühepoolset kolmandate riikide kodanikele selliseid õigusi nagu õigus elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel hääletada ja kandideerida, mis pealegi on ELTL artikli 20 lõike 2 punkti b ja artikli 22 ning harta artikli 39 alusel ette nähtud ainult liidu kodanikele (vt analoogia alusel 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 99).
- 69 Neil asjaoludel ei saa nõukogule ette heita, et ta kiitis otsusega 2020/135 väljaastumislepingu heaks, kuigi see leping ei anna ei üleminekuperioodil ega ka pärast selle möödumist Ühendkuningriigi kodanikele õigust nende elukohaliikmesriigis Euroopa Parlamendi valimistel hääletada ja kandideerida.
- 70 Mis puudutab kolmandaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud asjaolu, et teatud Ühendkuningriigi kodanikud, nagu EP, jäävad Ühendkuningriigis hääletamisõigusest ilma vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 44 viidatud reeglile, mille kohaselt selle riigi kodanikul, kes on üle 15 aasta elanud välismaal, ei ole enam õigust selles riigis valimistel osaleda, siis tuleb märkida, et see asjaolu tuleneb üksnes kolmanda riigi õigusnormist, mitte liidu õigusest. Seega ei ole sellel asjaolul otsuse 2020/135 kehtivuse hindamisel tähtsust (9. juuni 2022. aasta kohtuotsus Préfet du Gers I, C-673/20, EU:C:2022:449, punkt 101).
- 71 Sellest järeldub, et esimese küsimuse analüüsimisel ei ilmnenu ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada otsuse 2020/135 kehtivust.

## Kohtukulud

- 72 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

- 1. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingut, mis võeti vastu 17. oktoobril 2019 ja mis jõustus 1. veebruaril 2020, koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tuleb tõlgendada nii, et alates Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi väljaastumisest**

**Euroopa Liidust 1. veebruaril 2020 ei ole selle riigi kodanikel, kes enne üleminekuperioodi lõppu kasutasid oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam õigust hääletada ega kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel oma elukohaliikmesriigis.**

- 2. Esimese eelotsuse küsimuse analüüsimisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta otsuse (EL) 2020/135 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu sõlmimise kohta kehtivust.**

Allkirjad